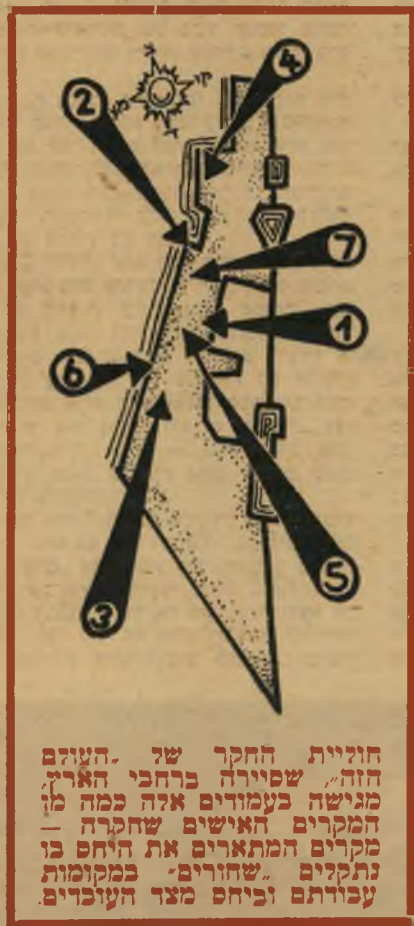

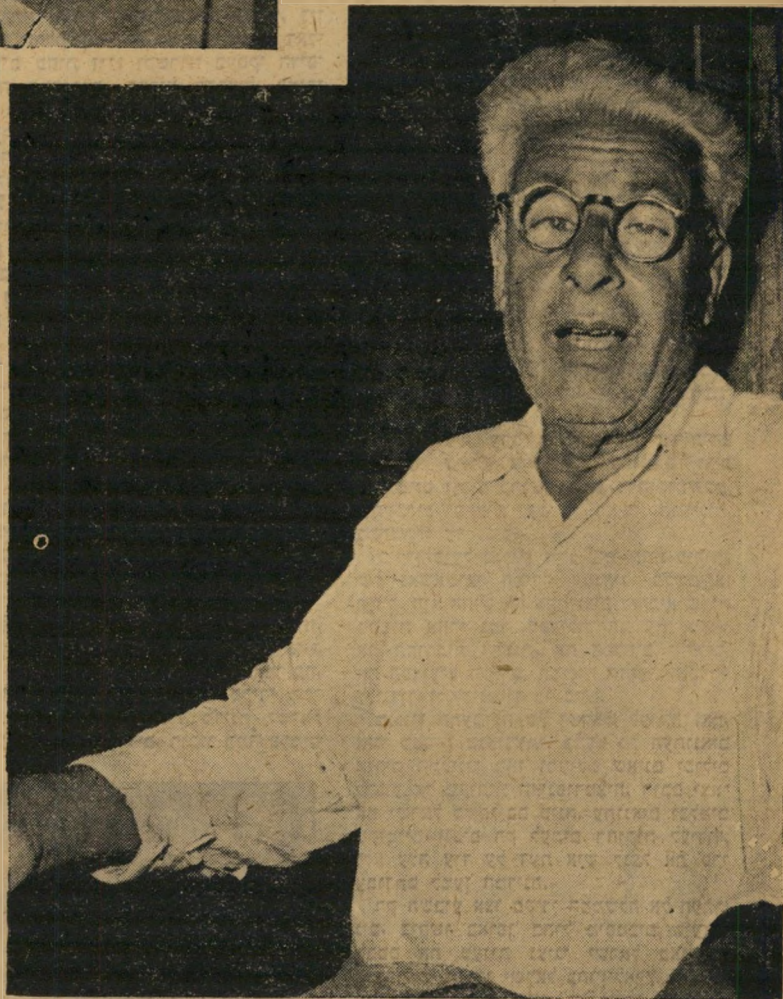

רא מקצוע? "הוא רק מסוגל להיות פקיד!"
 בעיני רבים בארץ זהו סיכום של בוז. רבים מבני ארצות המזרח שעלו ארצה עבדו כפקידים בארצם, והיה טבעי ביותר שיבקשו להמשיך במקצוע זה גם בארץ. אולם לא פעם שאלו מזכירים של לשכות עבודה את המבקשים לעבוד כפקידים: "אבל מקצוע אמיתי — אין לכם?" לעומת זאת מצאו בנקים וחברות מסחריות כי פקידים אלה הם בעלי מקצוע מצויינים. אולם גם במקצוע "שחור" זה מתקשים הם לשמור על מעמדם. בזמן המנדט, למשל, היו בני העדות הספרדיות חלק ניכר מן הסגל הפקידותי הגבוה. כיום המצב הפוך למרות העובדה כי בני עדות המזרח הם מוכשרים לשפות, יכו לים לכן לבוא במגע עם קהל מגוון, מעדיפים מקומות עבודה רבים להעסיק פקידים פחות מוכשרים, העיקר שיהיו "לבנים". הסביר מנחם בגין ידוע: "עכשיו גובעת המפלגות — ובמפלגות אין השפעה לספרדים..." הפקיד בן עדה מורחית איננו בעל דרישות גדולות, מוכן לפשרות רבות.

תל-אביב אהרן ברציון הוא נהג מדרגה ראשונה. במקצוע זה עבד במחנות הבריטים, אצל ספינים, בקואופרטיב להובלה, בדואר ועתה בעיריית תל-אביב. בכל מקום, מאז קום המדינה, דפקו אותו. אצל האנגלים לא היה איכפת אם האיש ערבי או יהודי — העיקר שידע לעבוד. עכשיו קובע צבע העור. בזמן המלחמה, הוביל ברציון שיירות לירושלים ולמקומות מסוכנים אחרים. "כשבני קשתי אחר-כך, שיתנו לי לנהוג בקוים גוהים יותר, צחקי ממני בשביל מה צריכים כושי אם לא בשביל העבודה השחורה?" עתה חושש בן ציון, בעל לאשה ואב לששה ילדים כי גם עבודתו בעירייה תופסק, למרות שבמשך שמונה חודשים שהוא עובד שם לא הכניס את מכוניתו אף פעם אחת לתיקון. "אם יפסדו אותי, יגידו שזה מפני שלא רוצים שאהיה פועל קבוע — אבל אם לא הייתי שחור היו לי כל הסכומים להשאר".

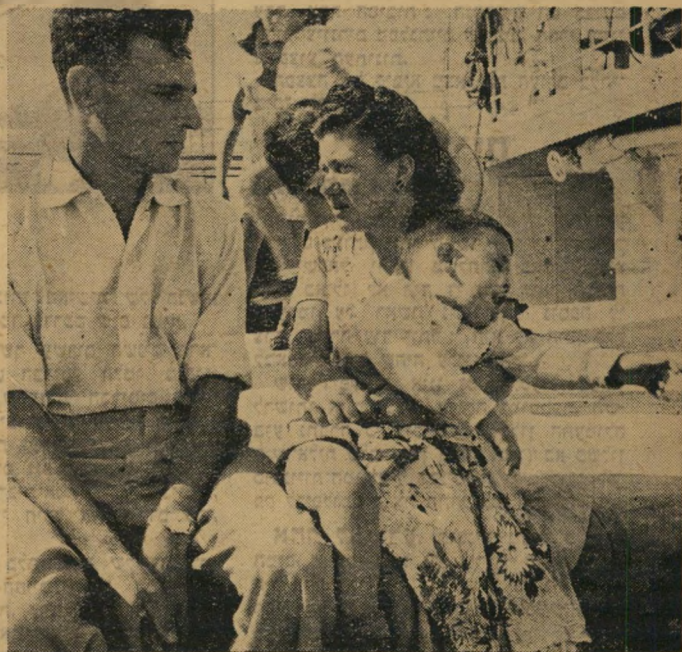

חוליית החקר של העזים הזה שסיירה ברחבי הארץ, מגישה בעמודים אלה כמה מן המקרים האישיים שחקרה — מקרים המתארים את היחס בו נתקלים "שחורים" במקומות עבודתם ובחס מצד העובדים.

זכרון יעקב את המלה "פקטה" שמע יהונתן לוי, חשמלאי בתחנת הרכבת של זכרון יעקב, מפי חבריו לעבודה. יום אחד גילה כי פורש המלה (ההונגריזם) הוא "שחור". לוי, יליד ארצות-עקב עובד עם עוד שבעה מסילאים, סוף עולי ההונגריה. הנה מקרה אופייני של היחס בעבודה: כוונתי בקבור זה, היה צריך למעט את מקום ראש הקבוצה בכל מקרה שזה נעדר מעבודתו. אלא שכל פעם מינו אחר, "אחד מאנשי שלומם, לבן". הוא החלונן על כך בפניו המסילה יום הסביר לו כי חבריו לעבודה, שבאו מאירופה לא היו רואים בעין יפה שתימני יהיה אחראי עליהם. לדעתו, היה הדבר גורם להפרעות ואי סדר בעבודה ובחסים בין העובדים.

נהריה ציון שמואל (למעלה, מימין) היה מנהל של בנק גדול בבגדאד. מאז עלה ארצה לא ניתנה לו כל עבודה. אולם יותר מאשר עצם אי-קבלת עבודה פגעה בו הדעה הקדומה כי עולה עיראקי אינו מסוגל למלא כל תפקיד גבוה. "בעיראק היה הכל בידני", הוא אומר. "אנחנו שהקמנו שם את המנגנון והמערכת הכלכליים של מדינה, חשבנו שכאן, בארץ שלנו, נוכל להגדיל לעשות במסגרת רומסים אותנו, קוראים לנו "שחורים" מזלזלים כבושר עבודתנו. חושבים את כולנו לבורים ועמי ארצות, לא נותנים לנו שום הזדמנות להוכיח את עצמנו, להביא תועלת למדינה. אנחנו טובים לפחות כמהם!..."

הרצליה את משפחת גנון (מ'מ'ו) דחה היאוש חזרה למרוקו. כאשר עלה שלמה גנון, לפני חמש שנים, הביא עמו שתי מכוניות סריגה אוטומטיות, חשב כי בתור בעל מקצוע, יוכל להסתדר. פקידים ומדריכים הסבירו לו כי הארץ זקוקה לאנשים שיצטרכו עבודה גופנית קשה והוא נעשה לספסוף. "אבל איש לא אמר לי שמקצוע הבניה הוא הרקוב ביותר שישנו ושכולו בנין על פרוטקציה ותפליית השחורים. כשבא צימזום הבניה היינו אנו השחורים, הראשונים שפוטרו". כיו לקיים את משפחתו (אשה וארבעה ילדים) מכר גנון את רכשו. יצא למכונות הלכה אחריו הרדיו שני זוגות אופניים, בגדים, כלי מטבח. "כל בוקר הייתי מתחייב בלשכה ומתחנן שיתנו לי עבודה — הכי קשה שירצו, אבל בשנה האחרונה עבדתי רק ששה חודשים". לבסוף החליט לחזור למרוקו. "שם לפחות לא יביטו עלי בבוז מפני שאני שחור ומדבר ערבית".

